

Bathoniensium et Aquisgranensium thermarum comparato variis adjunctis illustrata / R[oberti] P[ugh] epistola ad ... Rogerum Castlemaini Comitem.

Contributors

Pugh, Robert, 1609-1679
Castlemaine, Roger Palmer, Earl of, 1634-1705

Publication/Creation

Londini : J. Martyn, 1676.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/kwusgv5z>

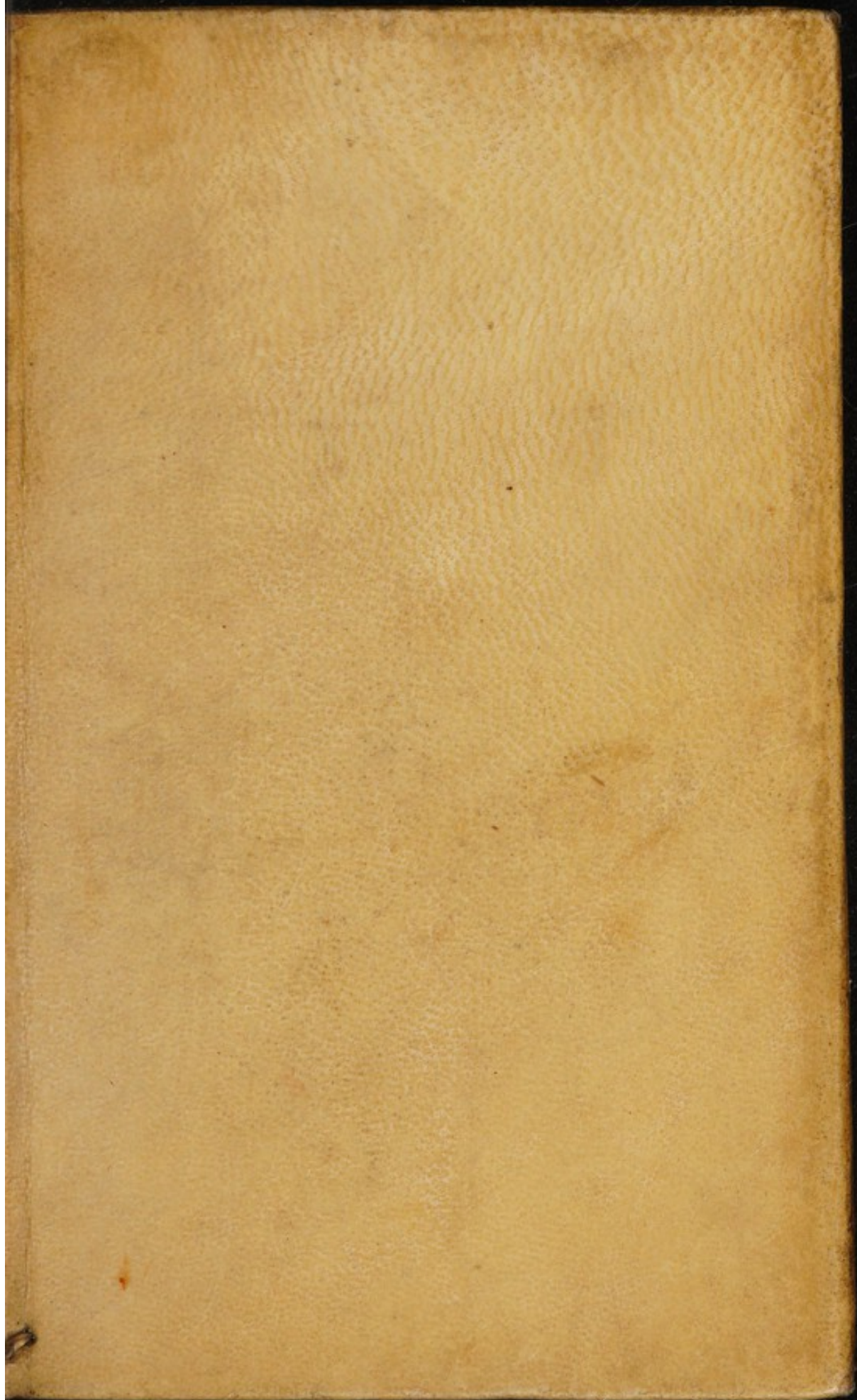
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

R.P.THERMÆ BATH & AQUISGR. 1676

IV 1.

J J C 24

~~A~~
30

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

PUGH, R.

65709/A

BATHONIENSIIUM
ET
AQUISGRANENSIIUM
Thermarum
COMPARATIO

Variis adjunctis illustrata.

R. P. Epistola ad Illustrissimum
Virum,

ROGERUM Castlemaini Comitem.

Θερμὰ νυμφᾶν λυτὰ βασιλῶ.

Pind. Ol. Ode 12.

L O N D I N I :

Impensis J. Martyn, ad Insigne Cam-
panæ in Cœmeterio D. Pauli.

M D C L X X V I.

SOCIETY OF LONDON.
MEDICAL

Imprimatur,

Jan. 11. 167 $\frac{1}{2}$.

Ro. L'Estrange.

IV

LECTORI

Typographus.

P*Aucis te, Le-
ctor, moni-
tum volo, E-
pistolam hanc Illu-
strissimo Optimati,
cui inscripta est, soli
primùm destinatam;
annuente deinde Au-
tore, meis typis hîc
A 2 vulgari,*

LECTORI

vulgari, utpote allaturam exteris pleniorē fortasse quā aliunde Thermarum nostrarum; nostratibusque pariter Aquisgranensium inferioris Germaniæ celeberrimarum notitiam utique non ingratam. Quod si cui minera, mineria, mineralia & perpaucula huiusmodi vocabula tanquam

TYPOGRAPHUS.

quam à priscâ Latinitate abhorrentia, quamvis modò passim à scriptoribus usitata, minus placeant, consultò certè se Autor his usum esse profitetur, cui claritatis potior in re tantillâ quàm scrupulose Grammaticorum fastidii ratio fuit. Vale.

TYROCK APRI
quum
m
quomodo
fuit
natura
con
Autor
prophet
ris
tilla
p
falda
V. 12.

A 3

(I)

Illustrissimo Domino

R O G E R O

Castlemaini Comiti.

R. P.

S. P. D. *Leodium.*

§. I. **Q**Uæris ut vale-
am, Comes illu-
strissime, quid
de Bathonianis his thermis,
de loci situ atq; amœnita-
te, de huc modò adventan-
tium frequentia convictuq;
sentiam, quantum denique
à Germanicis illis discre-
pent quibus unà nonnun-

A 4 quam

(2)

quam jucundissimè usi sumus. Meliusculè mihi jam est, & convalescendi spes non mediocris indies crescit; erectioreque sum animo quòd intelligam me tibi, viro quo nihil amabilius, esse curæ, sanitatemq; meam quasi magni pretii rem tantopere tibi expetendam videri. Utinam sollicitudines de me tuas quotidie perinde ac tua benevolentia mea merita exacuant.

§. 2. De aquis porrò ad te scribenti obversatur animo suavissima illorum itinerum recordatio, quibus me comitem cùm in Britannia nostrâ, tum in exteris regionibus ascivisti, aquarum potissimum, ut
alia

(3)

alia naturæ, abdita perspi-
cacissimo, quo polles, inge-
nio rimaturus. De We-
nefredano perenni fonte,
quem sacrum nuncupant, in
Flintensi agro, sub pervetu-
sti elegantisque operis fa-
cello, inter suavissimi odo-
ris musco convestita Mar-
tyrisque cruoris notas eti-
amnum retinentia saxa e-
bullientis in speciem pro-
rumpente, & de latissimis
ex quadrato lapide octogo-
nis parietibus affabrè de-
cussatis uberrimè summâque
vi exundante, affirmantem
te sæpe audivi, etiam post
celeberrima Europæ atque
Asiæ peregrinantium vesti-
giis trita loca à te visa, nul-
libi vel intuitu angustio-
rem limpidioremq; vel præsen-
tioris

Fons S.
Wenefre-
dæ, &c.

Horat. l. 3.
Od. 13.

tioris numinis veneratione
intimâ magis percellentem
te unquam spectasse. Quid
hîc memorem aut tribus
quatuorve passuum millibus
inde diffitum Asæ fontem
gelidissimum latomorum ar-
tificio cancellis circunda-
tum, unde loquaces lymphæ de-
siliunt, & per frangentia
iras immania saxa in mur-
mura & spumas abeunt:
aut quem Dei Matri propè
Asaphopolim in Denbigh-
ensi agro dicarunt veteres ex
antiquissimi sacelli ruderi-
bus placidissimo lapsu in vi-
cinos saltus & prata viren-
tia profluentem; quos fanè
uno eodemq; die tres memo-
randos fontes adivimus?
Ut Spadani cœli amœni-
tate scaturiginumque salu-
berri-

(5)

berrimarum beneficio solu-
tiore animo tecum perfru-
erer, ex Galliâ invitatum ad
restinguendos quos *flagran-*
tis atrox hora caniculæ tunc
excitabat calores, tibi soci-
um adhibuisti. Cujus ego
commorationis, quamvis
brevissimæ, consuetudinisq;
tuæ voluptatem, si cum
Tunbridgianâ nostratium
Epsamianave rusticatione
conferam, amens sim.

Horat. ib.

§. 3. In illo itinere de
perennibus juxta Rhenum
acidulis tum solis nonnun-
quam à nobis potis, tum
crebrius vino mixtis, per-
spexi judicii tui acumen,
quippe qui vitium stirpes
acidulis his nutritas ejus-
dem cœli solique naturam
hau-

*Acidulæ
ad Rhe-
num.*

(6)

haurire, & simili penè cognatoque sapore id testari animadverteris. Nusquam sanè feliciora Bacchus & Naiades quàm ad Rheni Mosellæque ripas connubia ineunt, quoties vino infusæ subitò hæ aquæ velut intra vitrum ferventes in candidam fumi nubeculam coeunt, gratissimoque tum sapore tum frigore & famem acuunt & restinguunt sitim. Quod cùm aliàs sæpe, tum Hochstii ad Mœnum cum Francofurto rediremus ab agili convivâ exhibitum nobis spectaculum perplacuisse memini. De Schwalbacensibus Acidulis aliorum iudicio nixus es, quas nimirum ultrà properanti in transitu tantùm degustare

(7)

degustare licuit, quæque
vitrioli, sulphuris, salisque
crystallini admistione non
modò subacido quodam ju-
cundoque sapore plerisque
Germanicis præstant, sed
quamplurimis etiam meden-
tur morbis, dum redundan-
tia absumunt exsiccant-
que, obstruentia remouent,
viscera constringendi qua-
dam amicâ vi corroborant,
detergunt viscida, alvum
deniq; aliis laxant, aliis ad-
stringunt, ut fusiùs docet
Joannes Hempelius Medi-
cus apud Gregorium Horsti-
um in dissertatione de Ther-
marum naturâ, Gießæ edita
Anno Christi, MDCXVIII.

§. 4. Πὰρὰ τὴν ἰσορείαν ἐς Vinum
set neque hujus loci, dum de Rhena-
aquis num mul-
tiplex.

aquis duntaxat sermo est,
 quid de cuiusque soli vino
 tunc senseris, sive quòd Bac-
 chari, hoc est, ipsius *Bacchi*
 ad *aram*, libavimus, ubi inter
 œnopolii arcana didicimus
 Inulæ radices transferendis
 in exterar oras illius vini
 cadis immitti solitas; sive
 quod Binghii Rincovianum
 & penè è regione Hochami
 in Michaelbergenfi Mogun-
 tinorum Carthusiâ, Argen-
 torati quoque omnium ve-
 tustissimum, annorum quip-
 pe tunc prope ducento-
 rum; denique Heydel-
 bergæ supra ingens illud fa-
 mæque ipsâ grandius Pala-
 tinæ aulæ dolium de mo-
 re consistentes, Serenissimi
 Principis jussu hospitali
 computatione ab ejus auli-
 cis

Heydel-
 bergense
 dolium.

cis excepti potavimus. Cujus sanè dolii præconia Poëtarum quorundam carminibus parieti affixa cū cerneret, hanc quoque convivæ inter nos paulò hilarioris nomine à me Oden penè extemporaneam eliciisti :

*Huc, huc remotis quotquot à plagis ciet
 Haud vana famæ buccina,
 Huc advolate. Numen angusto suum
 Non hîc Lyæus poculo
 Partitur : ingens ipse in immensâ sedet
 Regnator aulâ, divites (graves
 Dum lustrat Indos quantus, aut quantus
 Vibrare thyrsos dicitur,
 Cū festa plenis orgia urgentem scyphis
 Mille insequuntur Thyades.
 Hoc fonte, si cui Caesarum est cordi salus
 Regumve, vota profluunt*

Injussa:

*Injussa: amicum libero absentem coli
Cratere Liber vult Deus.*

*Haurite. Quod si Phyllidis torrent faces
Restinguet hic latex magè, an (dus
Augebit astum? Nullus à Baccho est mo-
Insanienti dulcius.*

*Evoe bibamus: mandat hoc Rhēni arbiter
Cui nunc salutem dicimus.*

*Et, unde moles annuo hac censu tumet,
Hoc Rhēnus, hoc Nicrus velit.*

§. 5. Sed redeundum,
unde tantulūm mihi digre-
di volupe fuit, ad aquarum
inspectionem; immò à ge-
lidis tandem ad calidas
transeundum. Peragrato
Rhēni tractu Coloniā A-
grippinā Juliacum, inde
Aquisgranum reversi sub-
stitimus dies aliquot, in urbe
cūm vetustatis monumentis
tum salutaribus thermis
claris-

(11)

clarissimâ, quarum sanè ex
Francisci Fabricii Rure-
mundani Aquensis olim
medici, à Baccio etiam ci-
tati, lucubrationibus cum
Bathoniensibus his nostris
similitudinem aliquam,
qualem à me nunc poscis,
Thomas Guidottus, hujus
loci etiam medicus, in libel-
lo ab se edito, ingeniosè an-
notavit.

*In Appen-
dice, c. 5.*

§. 6. Ac primùm quem-
admodùm Granus quidam
Neronis Cæsaris, ut aiunt,
frater, illas thermas inter
montes sylvasque invenisse
fertur, ibique in extructâ
ab se arce habitasse, cujus
etiam suo tempore vestigi-
um aliquod extitisse asserit
Ruremundanus, vocatamq;

*Aquisgra-
nensium &
Bathoni-
ensium
therma-
rum com-
paratio.*

B Turrim

Turrim Grani: ita non minoris, immo haud paulò majoris vetustatis, quippe annorum ante Virginis partum circiter nonaginta supra octingentos inventorem jactant hæc balnea, nempe Bladudum Britannorum Regem pariter ac Philosophum insignem, philosophicis mathematicisque disciplinis undecim ipsos annos Athenis excultum, si Balæo credimus, cujus fidem in iis tantum quæ religionem attingunt non immeritò elevat Joannes Pitseus initio libri sui *de illustribus Angliæ scriptoribus*. Ab hoc, sicuti ab illo *Aquæ Grani*, & non nihil immutato postea vocabulo, *Aquisgranum*, ita Britannicè *Caer Bladud*, priusquam

De Scrip-
torib.

Angl. nota
de Balæo.

usquàm à Balneis *Bathonia*
 dicta est hæc urbs : quam
 porrò memorat Camdenus
 noster Ptolemæum à thermis
 ὕδατα θερμὰ, Antoninum
Aquas solis, Britannos *yr*
exnaint twimin, Saxonas
Akmanchester nominasse.
 Thermarum sanè æque ac
 monumentorum omnium
 aut etiam familiarum, nobi-
 litas nimiùm quantùm ab
 antiquitatis laude exagge-
 ratur, cùm novitas, quan-
 tumvis aliis rebus ornata,
 careat tamen illâ ætatis
 quasi canitie, cui omnes
 summum honorem tribuen-
 dum censent. Qui ab ipsis
 usque Romanorum apud U-
 bios stationibus Neronisq;
 Cæsaris temporibus Aquif-
 granensium thermarum ce-

*Lib. 2. de
thermis.*

lebritatem arcessunt, faten-
tur prorsus quo sunt à no-
strâ majorumq; nostrorum
memoriâ remotiores, vetu-
state quoq; ipsâ fieri quo-
dammmodo sanctiores. De
Aquisgranensibus thermis
Conradus Gesnerus ipsius
Caroli Magni Cæsaris, qui
Imperii sedem ibi fixit, hæc
verba profert : *Cùm vice
quâdam pro meâ consuetudine
venandi gratiâ egrederer, ve-
nissemque in opacam sylvam se-
questeratus à comitibus meis, in-
veni originem thermarum atq;
palatiorum, quæ olim Granus,
unus ex Romanis Principibus,
frater Neronis & Agrippæ pri-
mum construxerat, & jam ve-
tustate quâdam collapsa erant,
spinisq; & vepribus obducta.
Hæc ego rursus reparavi atque
resarcivi,*

resarcivi, &c. At verò Bathonia nostra longiore multò seculorum serie ab antiquissimis temporibus derivatam thermarum suarum famam rectè gloriatur. Quam Britanni jam tum *Caër Palladwr*, hoc est, urbem *Palladiæ* aquæ dicebant, Solini Polyhistor ita denotat: *In Britannia sunt fontes calidi opiparo exculti. apparatu ad usus mortalium, quibus [fontibus] præsul est Minervæ numen, in cuius ade perpetui ignes, &c.* Sed multò ante Romam conditam à Bladudo, ut dixi, Britannorum Rege Eliæ Prophetæ æquali, Bathoniensium thermarum celebritatem ostendisse, non de Aquisgranensibus modò sed plerisque aliis meritâ vetustatis laude triumphas-

se est. Equidem non infici-
 or, cùm in Germaniâ ejusq;
 finibus thermæ complures
 numerentur, Aquisgranen-
 sium præ cæteris famam ad
 nos exterosq; omnes perti-
 nere. Ut per mihi mirum
 videri debeat Philippum
 Grulingium Stolbergensem
 celebrem admodum scripto-
 rem, hominem Germanum
 (cujus mihi quatuor volu-
 minum, dum hîc moror, u-
 sum præstat Robertus Swa-
 leus amicus meus, hujus lo-
 ci per æstivos menses inter
 præcipuos medicus) dum
 reliquas Germaniæ suæ
 thermas accuratè percen-
 set, Aquisgranenses invi-
 dône, an oblivioso silentio
 præterire. Tolerabilior cer-
 tē in Andreâ Baccio homine
 Italo Xweyεαφias error,
 qui

*Lib. 4. de
 Thermis.*

qui Aquisgranum in Brabantia collocat. At Urbem inferioris Germaniae celeberrimam, Imperii aliquando domicilium, unde inaugurandorum Cæsarum insignia etiam hodie comportantur, à Germano scriptore hîc prætermitti quis æquo animo ferat? Quam Bathoniensium thermarum notitiam Baccius cæteris hac super re scriptoribus impertit, accepisse se profitetur ex diligentia & studio clarissimi Viri Edvardi Carnii Cambro-Britanni Glamorganensis, Equitis aurati, apud Julium III. & Paulum IV. Pontifices Maximos Oratoris Regii, qui legatione perfunctus tandem Romæ est mortuus, sepul-

tusque ibidem in æde Divo Gregorio sacrâ, cum inscriptione ad posteritatis commemorationem permanfurâ. Ejus familiæ, Carniorum nempe de Wenny, florentissimâ hærede, felici conjugio, modò fruitor, fruaturq; opto, quam diutissimè, Edoardus Mansellus Baronettus Margamii Dominus, cujus præteritæ in me humanitatis ac beneficiorum haud immemor (quicquid modò sit) honorificam hîc mentionem inferendam duxi.

Comparatio à locorum firu & balneis ipsis.

§. 7. Deinde utramque urbem in valle sitam & montibus circunseptam, utramque consimili aëris salubritate, agris pinguibus irriguisq;

irriguisq; pascuis lætam, in
 utrâq; pares aquarum sca-
 turigines, & quæ ibi præci-
 pua sunt balnea duo, *Cæsa-*
rianum nimirum & *Cornelia-*
num referre nostra tum *Re-*
gium cum *Reginæ* adjuncto,
 tum illud *Crucis*, ait idem
 Guidottus. In *Porcetanorum*
 verò balneorum cum *Equino*
 nostro, quod est extra por-
 tam hujus urbis australem,
 collatione, mirum quantum
 ignorance loci, quem nun-
 quam viderit, allucinatus
 sit. Siquidem *Porcetana* illa
 prope *Aquisgranum* & mil-
 lia passuum ab urbe distant,
 & suis quæque scatebris,
 quod agnoscit etiam hic
 autor, exæstuant, usque adeò
 ferventibus, ut in eorum uno
 alterove sive immerfis sive
 aquâ

aquâ perfusis alitibus plu-
 mas, & porcellis setas exi-
 mi astantes ipsi viderimus :
 cùm *Equinum* Bathoniæ bal-
 neolum & urbis portam pe-
 nè contingat, & defluente
 tantùm è *Regio* balneo de-
 fervescenteq; rivulo alatur.
 Neque idcirco minùs fre-
 quens *Porcetana* quam
 cæterarum *Aquisgranensi-*
 um thermarum usus, ut ar-
 bitratur hîc autor, quòd vis
 illis virtusq; minor infit ;
 sed quòd ab urbe paulò re-
 motiores minùs commoda
 advenis hospitia præbeant.
 Immo verò constat ex medi-
 corum consilio istas etiam
 sæpissimè propter singulares
 earum virtutes à viris prin-
 cipibus præ urbanis eligi.
 Potuisset hîc etiam idem
 autor,

autor, si ea loca adiisset,
 similitudinem aliquam ani-
 madvertere inter Bathoni-
 ense *Leprosorum* balneolum, &
 quæ pauperibus admitten-
 dis duo patent Aquisgrani,
 quorum alterum est propè
Cornelianum, ut cætera, te-
 ctum; alterum verò in vi-
 cino *Porcetanis* campo inter
 mendicorum magalia sub
 dio. Sed & multò illis an-
 gustius est hoc *Leprosorum*,
 nec quemadmodum illa,
 scaturigine suâ, sed uno
 duntaxat rivulo alitur ex
 adjuncto balneo, quod *Fer-
 vidum* vocant, defluente.

§. 8. Inquirendum hîc Therma-
rum calo-
ris cau.æ.
 esset, si vacaret, in therma-
 rum omnium caloris causas
 generatim, quæ adeò sub
 arcana

arcana reconditaq; telluris
 adyta refugiunt, ut ad eas
 vix ullus animo pateat adi-
 tus, oculis omnino nullus,
 nisi per cuniculos quosdam,
 & meatus anfractusq; vel
 casu contingentes, vel non
 longè à terræ superficie de-
 fossos. Subtilia plurimo-
 rum ingenia investigatio
 hæc semper fatigavit, dum
 alii alias hujus caloris cau-
 sas adferunt, ut videre est
 apud Senecam, *Natura-
 lium Quæstionum libro 3. ca-
 pite 24.* Plerique olim, qui-
 bus non pauci etiamnum
 adhærescunt, sensere ignes
 multis in locis terrâ opertos
 transcurrentes aquas cale-
 facere, videturque Baccio
 clarissimum hujus haberi
 exemplum inter Puteolos
 &

*Lib. 1. de
 thermis
 cap. 18.*

& Neapolim in Campo
 Vulcani qui *Sulphuraria* di-
 citur, ubi per inclusas in sa-
 lebroso collium ambitu sab-
 terraneorum ignium la-
 cunas aquæ permeant, quæ
 lebetis instar ebullientis
 perpetuò exæstuant. Alii
 ad delitescentem intra tel-
 luris recessus, non quidem
 ignium, sed calidarum ex-
 halationum copiam seculo-
 rum diuturnitate aggestam
 hæc revocant; quæ sicubi
 bituminatam ac sulphure-
 am nanciscuntur materiam
 exardescunt illico, ferven-
 tesque è terræ cuniculis
 fontes egerunt; dumq; oc-
 clusi spiritus & velut expi-
 ratione interceptâ strangu-
 lati foras perrumpere co-
 nantur, ita cientur, ut mul-
 tò

tō acrius recalefcant. Accedit
 certē plurimū ad ignis
 proprietates exhalationum
 harum natura, unde etiam
 subinde Ignis vocatur, pa-
 ri utique ratione quā in hu-
 mano corpore juxta Philoso-
 phum, ἢ πέψις γίνεται ἀπὸ τῆς
 ἐν τῷ ὑγρῷ πυρός, conco-
 ctio dicitur ab igne fieri qui
 est in humido. Neque
 enim immeritō febrem ab
 æstuante intus calore Græci
 πυρετὸν, Hippocrates etiam
 πῦρ aliquando nominat.
 Mihi verō liceat pedibus
 ire in Jordani nostratis sen-
 tentiam, qui explosio isto à
 subterraneis ignibus ther-
 marum calore, à fermen-
 tatione quādam in telluris
 visceribus nonnullis in locis
 factā, fervorem aquarum
 omnem

omnem provenire asserit.
 Hanc sententiæ proximè à
 me recitatae meo iudicio
 valde affinem fusiùs probat
 illustratq; Joannes Mayow,
 in libro *de Bathoniensibus*
Thermis nuper edito, ubi
 docet aërias particulas, quas
 unà cum aquis pluviis so-
 lum ipsum exorbet, sicubi
 salino-sulphureæ mineræ in
 intimis terræ visceribus oc-
 cursant, calorem admodum
 vehementem excitare, a-
 quarumque tandem scatu-
 rigines è minerâ eo modo
 exæstuante profluentes ther-
 mas constituere. Particu-
 lis porrò aëriis imbibendis,
 augendoque thermarum æ-
 stui nonnihil conducere ar-
 bitratur Mayow celsissimo-
 rum montium Bathoniam
 quo-

quoquo versus ambientium
profundos præruptosque si-
nus, in quibus huc atque
illuc repercussus aër acriore
impulsu in terram penetrat:
additque postremò in ho-
rum confirmationem, in Ba-
thoniensibus his thermis
mineram quandam inesse
salino-sulphuream, marcha-
fitis illis, ex quibus vitrio-
lum conficitur, non omnino
dissimilem, & proinde hu-
juscemodi fermentationi
fovendæ perquàm accom-
modatam.

Minerali-
um utro-
biq; col-
latio.

§. 9. Mineralia insuper,
quibus utrobique præstant
hæc balnea, paulùm oppidò
inter se differre affirmat
idem Guidottus. Quod
etiã si ex ipso aquarum
colo-

colore, odore, sapore non
 satis liqueat, potest tamen
 chymico artificio investiga-
 ri demonstrarique. Etenim
 ex antedicto Ruremundano
de Balneis Aquensibus, te- Baccius,
 ste itidem Baccio, con- lib. 4.
 stat, *Casariani* illius balnei
 aquam referre modis omni-
 bus naturam sulphuris cum
 admistione nitri modici:
 nostrumq; hoc *Regium* ea-
 dem refert, quamvis plus
 nitri quàm sulphuris, quibus
 præcipuè etiam bitumen ad-
 ditur, quod *Corneliano* A-
 quensi balneo inesse simi-
 liter Ruremundano videtur. De Baln.
Aq. p. 21.
 Edoardus Jordenus Batho-
 nienfis antehac medicus in
 luculento opere *de naturali* cap. 16.
bus balneis aquisq; minerali-
bus, Somersetanas has thermas
 C bitu-

*Vide Gru-
lingium
de triplici
universalis
evacuatio-
nis genere.
parte 3. de
balneis na-
turalib.*

*Minerali-
um in
thermis
medendi
virtutes.*

bitumen præcipuè ac ni-
trum cum aliquanto sul-
phure continere docet; pro-
indeque tum introrsum
sumptas, tum immerfis cor-
poribus extrinsecus peruti-
les esse. Quod horum vim
virtutemq; penitus inspi-
cientibus passim autoribus
probari intelligo. Siqui-
dem Galeno teste *lib. 1. De*
tuendâ sanitate, cap. 6. ple-
risq; aquis, quæ medicâ pol-
lent vi, exsiccandi facultas
quædam inest; quæ, si
etiam calefaciunt, frigida
humidaq; intemperiei pro-
sunt, morbisq; ex pituitâ con-
tractis. Præcipuè verò quæ
nitrosæ sunt strumarum tu-
mores minuunt & nervorum
vitia sanant, idque non ad-
stringendo, sed abstergendo.

Qua-

Quapropter & scabiem
pellunt, & emendant cutem,
medenturq; purulentis au-
ribus instillatæ & earum in-
flammationibus tinnitibus-
que. Bituminosæ aquæ in-
terioribus corporum vitiis
medentur potæ, earum ve-
rò balnea nervos calefaci-
unt emolliuntque; cæterum
caput implent, sensibusque,
præsertim oculis, nocent. At
verò sulphurææ nervos pari-
ter emolliunt calefaciuntq;
& tum contracta resolven-
do, tum laxa & tremula
contrahendo doloresq; mi-
tigando haud parùm pro-
sunt. Quinimmo dolores ar-
tuum discutiunt, medentur-
que chiragræ, podagræ, cox-
endicum cæterorumq; arti-
culorum morbis: addo & je-

coris, lienis, uterique dolores, quorum etiam tumorem sedant. Ventriculo nihilo minus obesse solent; at ulcera scabiemque sanant, & lentigines, impetigines, vitiliginisque vel omnino tollunt vel certè minuunt.

Comparatio à balneorum utrobique numero.

§. 10. Aquisgranensia balnea (ut de vicinis *Porcetanis* nihil dicam) si rectè memini, sunt omnino sex, distinguunturq; his nominibus, nimirum, *Cæsariani*, *Corneliani*, *Sancti Quirini*, *Rosæ*, *Parvorum balneorum*, *Compusii* denique, quod vulgo etiam *Pauperum balneum* nominatur. Numerantur pariter *Bathoniaë* totidem; nempe *Regium*, *Reginaë*, *Crucis*, *Fervidum*, *Leprosorum*, denique *Equinum*
extra

extra urbis portam, quæ
quantum inter se discre-
pent paucis expediam.

§. 11. Itaq; Jordeni po- *cap. 17.*
tissimum auctoritate nixus,
vix aliam ego horum
balneorum dissimilitudinem
statuo, (cùm ex iisdem *Bathoni-*
mineriis profiliant, & bi- *ensia bal-*
tumen, sulphur ac nitrum *nea quid*
perinde contrahant,) quàm *inter se*
quæ intensioribus remis- *differant*
sioribusque caloris gra- *calore,*
dibus efficitur. *Regium* *minerali-*
tute.
balneum fervore cæte-
ra & laxitate superat: ad
cujus calorem proximè ac-
cedit quod vulgo hæte-
nus, tanquam κατ' ἐξοχήν,
Fervidi nomen obtinuit,
quamvis eodem caloris in-
tervallo istuc quidem *Regio*

concedat, quo *Crucis* balneum illi quod *Reginae* dicimus. Spectato igitur caloris gradu, tertio loco censeatur *Reginae* balneum, quod cum nullas habeat scatebras suas, defluentibus de *Regio* proximo, quippe interposito tantum muro, aquis, ad eandem quam *Regium* altitudinem impletur, eo temperationibus quo sunt remotiores à scatebris. Calore postremum est *Crucis* balneum, cujus sunt quatuor solummodò scaturigines, & cui plus quam in cæteris nitri inesse asserit *Jordanus*. De *leproforum* immundorumve balneolo nihil attinet dicere, cum non aliud sit quam *Fervidi* additamentum, ejusq; ex perfosso

fo

fo pariete profluat : quem-
admodum etiam, licet ma-
jori distantia, manantibus
ex *Regio* aquis *Equinum*
adimpletur, occlusâ ad eas-
dem retinendas cataractâ,
quoties morbosos equos
immergendi necessitas id
postulat.

§. 12. Morborum ferè
eorundem, (quos supra pro
cujusq; mineralis virtute
recensui) medelæ, Bathoni-
ensibus his thermis fiunt,
aliàs *Regio Fervidoq;* pollen-
tioribus, aliàs *Reginae &*
Crucis mitioribus balneis
pro ratione virium ad pro-
lixioris immersionis mo-
ram subeundam. Quin &
postremo huic majorem ni-
tri vim, ideóque præstanti-

*Cap. 17.**Cap. 7.*

orem discutiendi, abster-
gendi, emolliendique fa-
cultatem inesse tradit Jor-
denus, & secundum illam
Guidottus. Equidem non
sum nescius recentissimum
autorem Joannem Mayow,
in vulgatis superiore anno
super hoc argumento lucu-
brationibus suis, quæ de ni-
tro & sulphure Bathonien-
sium thermarum credidere
hactenus scriptores impug-
nare, quorum neutrum his
aquis solutum inesse pluri-
bus conatur ostendere. Bi-
tuminis etiam sive ejecta-
menti cujusdam bituminosi
sulphurisq; particulas, ta-
met si unà cum thermarum
scatebris egeri fateatur,
quas tum thermarum undis
supernatantes videas, tum
fundo

fundo adhærescentes, nequaquam dissolvi asserit. Ego verò in re à meis studiis adeò alienâ sententiam hîc meam non interponam. Notatu certè dignum eundem Mayow vel inde probare Bathonienses thermas acido quodam sale præditas, quòd earundem aqua fervefacto lacti affusa coagulum faciat. Advertit porrò idem *Regium* balneum tantillo vitriolo imbui, *Crucis* verò & *Fervidum* non item. Siquidem contusæ gallæ *Balnei Regii* aquis injectæ easdem colore atropurpureo leviter tingunt; quod *Crucis*, *Fervidiq;* balnei aquis nequaquam evenit. Quin etiam thermarum sabulum ait aliquandiu conserva-

servatum aeriq; expositum
 injectis gallis aquas simili-
 ter atro-purpureas redde-
 re. His adjungo quæ mihi
 præsentis spectantique expe-
 rimenta exhibuit sæpius à
 me nominatus, Thomas Gui-
 dottus, Bathoniensis tum
 medicus tum incola, & ha-
 rum thermarum solers juxta
 ac sedulus indagator; cujus
 peritiæ, diuturno usu hîc au-
 ctæ, monumentum justo vo-
 lumine propediem edendo
 expectamus. Ipsius verbis,
 quæ mihi amicè & benevolè
 de his thermis scripto tra-
 didit, hæc accipe :

“ Acetum aut etiam a-
 “ qua communis, cum gut-
 “ tulis aliquot spiritus vi-
 “ trioli injectis, arenæ five
 “ thermarum sabulo affusum,
 “ fer-

“ fermentationem creat e-
 “ bullitioni in thermis haud
 “ absimilem. Quod lapidis
 “ cujusdam, vulgo *Freestone*,
 “ misturæ adscribitur.

“ Efficitur etiam idem
 “ motus fermentativus mi-
 “ sturâ luti arefacti, aut
 “ ochræ five terræ luteæ
 “ magnâ quantitate cum
 “ thermarum halitu erum-
 “ pentis, & postea præcipita-
 “ ti super lapides in ther-
 “ marum fundo, qui omnes
 “ aut lutei sunt, aut vi-
 “ rides.

“ Continetur etiam in
 “ thermis sal nitrosus cum
 “ sale quodam alkalizato,
 “ qui in aquis solutus, &
 “ potantibus & lavantibus
 “ magno est usui.

Urbium
ipsarum
compara-
tio.

Bathonia
descriptio.

§. 13. Perstringam mo-
dò breviter horum balneo-
rum situm, aspectum, figu-
ram, amplitudinem, cætera-
que adjuncta, quoad ejus
fieri poterit, eorum, quibus
hæc impertienda duxeris,
oculis animisque subjiciam.
Bathonia, cujus supradixi
non ab similem Aquisgrano
situm in convalle collibus
interjectâ, hoc certè differt,
quòd altioribus undique ob-
vallata montibus velut am-
phitheatralem in speciem
inflexis in rotundâ planitie
includatur; quam Avona
flumen nobile sinuoso flexu
alluens, circumjacentium
hortorum pratorumq; uber-
tatem pariter atq; amoeni-
tatem auget. In quadra-
tis

tis moeniorum lapidibus veluti Gorgonum, serpentium, similibumq; contritas vetustate figuras varias cernere est. Horum ambitus mille passus non excedit, portis omnino quatuor, quæ à totidem ventorum cardinibus nominantur, exclusis suburbis. Aditus habet quoquoersum per prærupta & confragosa lapidibus loca perdifficiles, ut, quod de Quintianis balneis Claudianus, de his etiam appositè dixeris :

(ris hospes,
Nympharum dominum nimium mirabe-
Inter dura via balnea qui posuit.

Commodiora tamen hinc multò quàm Aquisgrani advenis hospitia præbent,
 cum

cùm diversoria publica, tum
 privatae civium aedes planè
 elegantes & pari propemo-
 dùm altitudine ex quadrato
 lapide, supellectili insuper
 honestissimâ instructæ orna-
 tæque, quas æstivis men-
 sibus conductitias locant.
 Habet etiam illud Batho-
 nia nostra cum Aquisgrano
 commune, quòd utrobique
 primaria aedes prope præci-
 puum urbis balneum, *Cæsari-*
anum illic, hic *Regium* ex-
 tructa sit, Christianis tem-
 plorum fundatoribus pro-
 piores, sicut ego interpretor,
 cultu venerantibus multò
 æquiùs in his thermis præ-
 sentiam numinis quàm an-
 tiquiores etiam ethnici,
 Aristotele teste, cùm τὰ θερ-
 μά ιερα dictitabant. Con-
 sonat

Apud
 Cael. Rhodigin. l. 3.
 c. 15.

sonat eatenus religiosa
 Claudiani Musa de A-
 pono

(audet ?

Quis casum meritis adscribere talibus

Quis negat autores hæc statuisse Deos ?

Ille pater rerum, qui sæcula dividit astris,

Inter prima poli te quoq; sacra dedit.

Et fragilem nostri miseratus corporis usum,

Tellari medicas fundere jussit aquas.

§. 14. Hic mihi, quia
 templorum mentio incidit,
 prætermittendum non est
 Aquisgrani, quippe amplio-
 re in urbe; tot Collegiorum
 cœnobiorumque accessione
 auctâ, plura omnino nume-
 ro esse, & specie præstanti-
 ora, quàm continere possint
 Bathoniæ angustia, ubi tres
 tantùm Ecclesiæ numeran-
 tur; nimirum primaria A-
 posto-

Primariæ
utrobique
ædis col-
latio.

Aquisgra-
nense
templum.

postolorum Principibus Pe-
tro & Paulo dicata, duæque
prætereà, quarum altera Di-
vo Michaeli Archangelo,
altera Divo Jacobo Apo-
stolo sacra est. Attamen
nihil gratiæ vel invidiæ
dederò, si ostenderò inter
præcipua certè utrobique
templa, excellentiæ princi-
patum Bathoniense Aquis-
granensi nequaquam cede-
re. Demus sanè, videri
meritò illam Caroli Magni
Cæsaris non modò ædem
coelitem Reginæ sacram, sed
augustissimum quoq; im-
mortalis gloriæ Herois Mau-
solæum; demus, non sine
spectantium admiratione,
medium templi fornicem sic
arcubus & columnis mar-
moreis iisq; versicoloribus
susten-

sustentari, ut altitudine duplici etiam choros pensiles in gyrum fulciant, quorum in medio corona itidem pensilis è summo templi tholo, axe funibus innexo, vasto orbis sui circuitu ardentcs undique cereos solemnioribus festis explicat, illustratq; latissimè omnia; cujus coronæ moles tota, quæ olim aurea fuisse perhibetur, modò ænea est vel ferrea, quippe cum duri sæculi moribus immutata: demus ad extremum non gravatè supellectili opulentâ, altarium reliquiarumq; ornamentis, aureis argenteisq; vasis, cæterâq; apparatus sacri magnificentia nostram hanc cum illâ neutiquam decertare. At si de ipsâ loquimur fabricâ deque molis ip-

D

fius

Batho-
nienſe
templum.

ſius majeſtate laxitateque,
non verò integumentis re-
rum ſpecioſis aſcitisq; orna-
mentis, in quæ tanquam
ſuperſtitioſa infelicis ſæ-
culi rabies hîc ſæviit, Ba-
thonienſem hanc Abbati-
lem olim, modò Cathedra-
lem Eccleſiam, illi forſitan
anteferendam ſtatuemus. In
templi vestibulo, elaboratis
affabrè ſignis decorato, præ-
altæ utrinque è ſecto lapide
ſcalæ prominent, quæ my-
ſticam illam Jacobæam ſur-
ſum deorſum commeanti-
um Angelorum ſimulacris
referendo, admonent Eccle-
ſiarum ingreſſu adiri oportere
commercia cum cœliti-
bus. Sed aliam quoque
habent hæ binæ ſcalæ ſigni-
ficationem, nimirum duo-
rum Jacoborum, hoc eſt,
Regis

Regis & ejusdem nominis
 Montacutii Præfulis, quo-
 rum auspiciis sunt erectæ,
 velut munificentiae gradi-
 bus astra & nominis æter-
 nitatem peti. Et quidem
 Montacutii stat è regione
 suggesti monumentum sanè
 magnificum, atque inter
 præcipua familiæ decora
 Henrici postea Mancestræ
 Comitis gentilitiis insigni-
 bus & nomine ornatum.
 Hæc foris explicati signisq;
 aucti propylæi majestas ex-
 tima promittit eam, quam
 intus oculis offert deinde
 structuræ pulcherrimæ am-
 plitudinem. Habet, ut ple-
 ræque Cathedrales Basilicæ
 figuram crucis. Sed quæ
 longissimè protenditur me-
 dii templi concameratio

sublimis juxta atq; elegans
 aspectum fatigat simul &
 delectat. Nihil est hac
 æde serenius, tantum undi-
 que à creberrimis fenestris
 haurit lucis, quarum unâ
 præ cæteris ingenti odæum
 mirificè collustratur. De
 totius operis nullis subnixi
 anteridibus structurâ mira-
 bili, perpetuisque quadrati
 lapidis commissuris, de fa-
 stigio plumbeis contecto la-
 minis, & limatis è secto la-
 pide cancellis redimito, de
 turri denique superbissimis
 fornicibus suffultâ elataque
 ad pedum omnino centum
 & sexaginta duorum altitu-
 dinem, quam gradatim
 quaternis, hoc est, singulis
 in unumquemque angulum
 cocleis ascendimus, & cu-
 jus

jus in supremo tabulato appensarum è lacunari campanarum, solemni pulsu cadentes in numerum soni, nonnunquam ad septem millia passuum exaudiuntur; non est quod plura inculcem, quibus Aquisgranensi Basilicæ Bathoniensem non usquequaque cedere palam fiat.

*Vide Hen. Chapmanni
Thermas redivivas,
pag. 5.*

§. 15. Regii balnei per pauculis à summâ æde passibus disjuncti aspectum figuramque nunc accipe. Exclusis parietum, quibus continetur, scalarumq; recessibus, in longitudinem sexaginta pedes porrigitur, patetque in latitudinem triginta novem; fornicibus verò scalarumq; gradibus & sedilibus

Regii balnei descriptio.

dilibus comprêhensis, ad-
 ciendi utrique dimensioni
 pedes quinq; ut proinde sit
 omnino pedes sexaginta
 quinq; longum hoc balne-
 um, latumq; quadraginta
 quatuor. Medio secundum
 longitudinem spatio stat
 lignea moles eleganti ope-
 re turriti ad instar taberna-
 culi, patente transitu, affix-
 isque cùm introrsum ma-
 gno lavationis comodo
 tum extrinsecus scamnis,
 dum prorumpentium eo lo-
 co scatebrarum à modò ob-
 ambulantis modò per in-
 tervalla sessitantibus primus
 fervor excipitur. Sunt tum
 in utrâq; extremitate tum ad
 septentrionem longo ordine
 fornicati recessus circiter
 quatuordecim, in quibus
 sub-

subducentibus se ab imbribus, siquando ingruunt, immò quoties libitum cuique est, confidere licet. Ad austrum verò sedilia duntaxat in propatulo totâ muri longitudine protenduntur. Ad hæc subjiciuntur nimiùm subsidere nolentibus mobilia saxa, quæ balneatores utiq; duri homines pulvinorum molliori vocabulo cohonestant. Substernitur undique duplici latoq; admodum gradu pavementum usu tritum & lubricum, cui propterea, ut insistere aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione possis, in promptu sunt parietibus affixi, quos manu prehendas, ferrei annuli. Ex circumstructis supernè pergulis,

præterquam ab australi latere, despectus patet in balneum, quatuorque diversis ex locis descenditur apertis scalarum valvis, quæ Dominicis diebus, horisque intempestivis, quemadmodum in cæteris etiam urbis balneis, occluduntur. Conspicitur porrò è septentrionali latere horologium tum solare tum rotatum, quo monearis ne præstitutum in balneo tempus excedas. Ornavit hujus balnei muros, ejusdem qui pavementum etiam substravit, Francisci Stoneri de Stonero Equitis aurati munificentia eximia, superadditis è scætili lapide tortuosis cancellis, cujus etiam extant inserta australi muro
gen-

gentilitia insignia, & prope
Bladudi Britannorum Regis
imago cum inscriptione
Anglicâ, quam verbum
è verbo Latinè sic reddi-
mus.

BLADUDUS LUDHUDIBRA-
SII OCTAVI A BRUTO
BRITANNORUM REGIS FI-
LIUS, PHILOSOPHUS JUX-
TA AC MATHEMATICUS
MAGNUS, ATHENIS EDU-
CATUS, HÆC BALNEA
PRIMUS RETEXISSE FUN-
DASSEQUE TRADITUR;
ANNIS ANTE CHRISTUM
SEXAGINTA TRIBUS SU-
PRA OCTINGENTOS, HOC
EST, ANNIS AB HINC BIS
MILLE QUINGENTIS ET
TRIGINTA QUINQUE.

ANNO DOMINI, MDCLXXII.

Reginæ
balneum.

§. 16. *Reginæ* balneum, hujus muri solius interpositu, *Regio* adjungitur, estque illo fermè dimidio angustius, quippe cujus æqualia undique latera, sedilibus itidem fornicibusque comprehensis, nullâ quadrati parte triginta pedes excedunt. Sunt hîc à lateribus tres quatuorve latiores fornices, in quarum singulis percommodè sex vel septem unâ confideant, substerniturque pariter etiam duplici gradu ex quadrato lapide pavimentum, & parietibus adduntur, quos ne prolabaris arripias, annuli ferrei. Constat hoc non ex suis sed influentibus, patente semper ostio, *Regii* balnei aquis

aquis eò temperationibus
 quo sunt ab origine remo-
 tiores. Binis duntaxat ab
 occidente scalis huc descen-
 ditur, inter quas reductus
 interior aquarum secessus
 est valvisq; clausus decem
 circiter pedum longitudine
 latitudineq; pari. Cæte-
 rum haud scio majorēne ad-
 venarum commodo an loci
 ornamento sint densæ admo-
 dum excelsæq; privatorum
 domus, quæ tanquam thea-
 trali ambitu hæc balnea
 includunt. Siquidem &
 conclavia intus plurima ni-
 tidâque supellectili instructa
 hospitibus excipiendis in
 promptu sunt, & eminentes
 extrinsecus è sectili lapide
 cancelli pergulæque jucun-
 dissimo prospectu alliciunt
 ad-

advenas, &, quod caput est, expeditior hinc patet vel ex cubiculis ipsis in adjuncta balnea descensus, quàm ut gestatoriis fellis, quibus remotiores tantummodò advehuntur, opus sit.

§. 17. Inter urbis compita, ac velut interiore in sinu, sunt alia duo balnea magnitudine murorumque quibus cinguntur, altitudine non admodum inter se dissimilia, *Crucis* nimirum *Fervidumque*, passuum circiter triginta spatio inter utrumq; interjecto. Habet *Crucis* balneum, sedilibus, fornicibus, & gradibus comprehensis, pedum tantum viginti novem longitudinem;

*Crucis
balneum.*

nem ; latitudinem verò viginti trium : est tamen oppidò concinnum commodumque. Elegans sanè medio spatio consurgit moles, cujus distincta in orbem columellis sedilia absidesque conopei instar testudo modica coronat, quam hoc anno expassæ plumbeæ laminæ additamento tanquam restitutæ hîc sanitatis anathemate dilatavit Gulielmus Cous Northamptonensis Armiger. Ornamento est supernè Leo erectus triumphalem unguibus Crucem præferens, quâ *vicit Leo de tribu Juda*, & à quâ inditum huic balneo nomen verisimile est. Triplex huc opportunis horis, patefactis scalarum valvis,
est

est aditus, & extructi spectantium commodo in utrâque extremitate xysti, quorum uno locum auxit hoc itidem anno vir inter Angliæ proceres de hac urbe præclarè meritus, Robertus Baro Brookeus.

Balneum

Fervidum.

Bathes

ayde, lib.2.

fol.16.

§. 18. Balneum *Fervidum* (cui veteres, ut videre est apud Cambdenum, illoque antiquiorem Joannem Jonesium Medicum, cujus de hoc argumento librum habeo annis abhinc centum & tribus editum, caloris præ cæteris virtutisque primas tribuebant; recentiores cum Jordeno Guidottoque non item) cum sedilibus & fornicum scalarumq; recessibus, est lon-

longum triginta pedes, latum verò octodecim; habetque extremorum unum altero explicatius, sibi que adjunctum, cujus supra meminimus, *Leprosorum* balneolum.

§. 19. Repete jam, amabo te, Aquisgranensium thermarum memoriam, balneorumque illorum angustias confer cum nostrorum amplitudine ac laxitate. Habent illa, fateor, quippe complures singula in alveos partita secretioribus paucorum recessibus accommodatiora lavacra, fornicibus insuper tectisque ab aurâ defenduntur: habent & sua undique à lateribus sedilia, & planum atque

Collatio
à balneo-
rum utro-
bique for-
mis.

que æquabile pavementum,
 quod in nostris ne profilien-
 tes humo scatebræ oppilen-
 tur, fieri nequit, cum in illo-
 rum singula per foramina
 prout libuerit obturanda è
 parietibus aquæ influant ef-
 fluantque : habent denique
 scrupulosæ offensionis fa-
 stidiique delicati remedia,
 dum ab ignotorum conspe-
 ctu seorsum quisque, vel
 subinde etiam uno altero-
 ve comite adhibito lava-
 tur ; estque, ut alia fileam,
 vel ipsum *Cæsarianum* bal-
 neum in ejusmodi diversos
 alveos sex septemvè distri-
 butum. Notandum verò ἐν
 παρόδῳ perperam à Baccio
 aliisque peregrinis Scripto-
 ribus *Regium* dici, quod vul-
 gò *Keyfers badt*, hoc est, *Cæ-*
sarianum

sarianum balneum appellatur.

Attamen hæc omnia aliis
nostrarum thermarum com-
modis abundè compensan-
tur; nam & ex omni parte
aperto cœlo spiritus hic li-
berius ducitur, & vapores
sine interclufione aut an-
guftiis citius exhalantur, &
postremò per urbanitatis
officia mutua, & colloquia
eodem in loco simul conve-
nientium notitiæ facilius
neceffitudinesq; ineuntur.

§. 20. Intran̄t hæc bal-
nea viri subligaribus linteis
umbilico tenus induti, pi-
leolisque nocturnis ab aurâ
defenfi, cætera nudi, nisi
cui libuerit interulis ex fim-
plici linteo & pro more loci
vittatis reliquum corpus te-
gere ;

Balnea
nostra in-
trantes
quomodo
induti.

gere ; quod antehac perhibent non sine maculosæ aut illuvie scabræ cutis suspicione factum, eique vitandæ coactos tunc omnes nuda pectora scapulasq; ut plerisque jam est in usu, ab omni contagione integras ostentare. Fœminæ pariter ex simplici & necdum insolato linteo talaribus vestiuntur supparis, quibus pro cuiusque gradu aut arbitrato plus minusve ab atris tæniis ornamenti additur ; quemadmodum & caput calanticas & cinnorum redimicula, honestioribus quibusque versicoloribus vittis & lemniscatis segmentatisque laciniis concinnare, modestè tamen, & veluti nocturno cultu, mos est.

est. Quin etiam in *Crucis*
balneo ipsi confidentium
feminarum fornices ele-
gantibus fasciis institisque,
aut reticulatis affectatæ ve-
recundiæ velamentis obten-
duntur.

§. 21. Præstò sunt utri-
que sexui ad obsequia
omnia paratissimi balnea-
tores, nisi malis foeminis
ancillantes cum * aliqui-
bus balneatrices dicere :
præsto inquam, sunt qui
claudicantes infirmosq; si-
bi innixos sustineant, & mo-
dò ægros manibus artus de-
fricent, modò antliæ subdi-
tos vehementiore *ἐμβροχῇ*
tanquam torrente perfun-
dant. Libet hîc cum suprâ
dicto Jordeno annotare

Balneato-
res.

* Petron.
apud Ser-
vium Coo-
pero te-
ste.

Antlia-
rum apud
nos usus.

hunc antliarum usum, qui apud nos viget, in exterarum gentium thermis vix usquam adhiberi, sed illarum loco stillicidia quædam, sive quas Itali *Duccias* vocant, è quibus vel pertuso labro (quod mihi sinistro humero laboranti in *Casariano* Aquisgranensi balneo factum memini) vel percannas, de quibus *Ben-
dinelli* tractatum consule de Balneo *Corsennæ*, unde guttatim, & minori cum calore aquæ defluunt: cum ex balneorum nostrorum antliis, incitatio-
re impetu æstuq; fervidiore per siphones plumbeos ab ipsis usque scatebrarum originibus hauriæ, adaper-
tos mollitorum jam artuum poros penetrent.

trent. Et verò haud paulò carius nobis constat balneatorum utiq; lacertosorum hominum antliarum manubria torquentium labor, quàm suæ veteribus lavationes, de quorum non nemine Horatius,

—*Dum tu quadrante lavatum* Lib. 1.
Rex ibis. Serm.
 Sat. 3.

Et Juvenalis, *Cedere Syl-* Sat. 6.
vano porcum, quadrante lavari.
 Hîc enim centenos pulsus duobus affibus, millenos viginti æstimant. Sed neque per balneorum præfectos, quorum cùm balnea tempestivis horis aperiendi claudendiq; tum ne quid indecorè fiat cavendi munus est, *quadrante lavari* hîc licet, cùm

expectatis, non pactis majoribus donis opiparè habeantur. Augendo porro famulantium numero adsunt etiam adductæ mercedulis vetulæ, quæ madidis redeuntium pedibus substernant in gradibus panniculum, ut nihil dicam de cubiculariis, aliisque administris, qui lodicibus illico & stragulis involutos vel in proximorum conclavium cubilia inferunt, vel gestatoriis sellis remotiora ad hospitia portant.

Antliæ
ficcæ.

§. 22. Ad ea quæ de antliis jam dixi addendum quoque nonnullas hîc esse, quas non satis apto nomine *Siccæ* vocant, quòd in adjuncto balneis conclavi in
ficcâ

ficcâ sedeculâ collocato vestitoq; cuilibet unumquodpiam membrum, cæteris intactis perfundi possit; suntq; illorum potissimum commodo adinventæ, quorum calori renum, aut alii cuiquam morbo totius corporis immersio obfit.

§. 23. Cæterum, ut institutam thermarum collationem prosequar, alia sunt hîc atq; Aquisgrani illis utendi tempora. Etenim Aquisgranenses, sicut pleræque exterorum thermæ, propter æstivorum calorum molestias nisi vere atq; autumno non adeuntur. Nostræ verò, quippe temperatior sub cœlo, per æstivos præcipuè menses frequen-

Tempora
utendi
balneis
utrobique
diversa.

E 4 tantur.

tantur. Horarum quoque est nonnulla utrobique differentia : qui enim Aquigrani balneas matutinis horis ineunt, vespertinis plerumque easdem repetunt, immo vix ullum diei tempus contingit, quin sint ab aliquibus occupatæ. Nostræ verò primo tantum diluculo honestiorum cujusq; ætatis & sexus plenæ sunt, reliquo die non item. Et quidem Vespertinæ horæ imbecillium vulgo, & ludibundis natantibusq; puerulis permittuntur. Næ illi veteres voluptati magis quàm valetudini indulgebant suæ, qui pomeridianis balneis utebantur. Quod cum ex M. T. Ciceronis ad Atticum epistolâ quadam

*Lib. 13.
ep. 50.*

dam de Cæsare coenâ excepto, ubi *post horam octavam* balneo se refecisset, tum ex Martialis convivium apparantis Epigrammate colligitur: Lib. 10.
epig. 48.

Nunciat octavam Pharia sua turba juvenca, &c.

*Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
Halat. —*

Illorum octava erat quam nos secundam à meridie dicimus. Et Plinius de Vestricio Spurinnâ hæc habet :

Ubi hora balnei nunciata est, (est autem hyeme nona, æstate octava) in sole, si caret vento, ambulat nudus, &c. Lotus accubat. En pomeridianas horas, hyeme tertiam, æstate Epistol.
larum, l. 3.
Epist. 1. *fe-*

secundam. Tertullianus denique de Jejunio adversus Psychicos ita loquitur : *Apud quasdam verò colonias præterea annuo ritu, &c. Balnea & tabernacula in nonam usq; clauduntur.* Hoc est, in tertiam, ut modò dixi, pomeridianam. Advertendum nihilominus ægrorum etiam veteres rationem habuisse, cùm cæteris à balneo publico ante horam octavam prohibitis, ut tradit Spartianus in Adriano, ægri soli exciperentur, quibus concedebantur utique matutinae horæ. Ego verò quamvis olim vespertinum æquè ut matutinum hîc balnei usum in more fuisse intelligam, inveniamque hoc inter præscripta annis ab-

hinc

hinc centum & tribus à ^{Lib. 4.}
^{fol. 28.}
 Joanne Jonesio supra dicto
 hujus loci medico docu-
 menta; hodie certè dilucu-
 lo tantum post resectas
 nocturnâ quiete vires, mo-
 ram in balneo justam pro
 cujusque robore valetudi-
 nisq; ratione commodissimè
 adhiberi video.

§. 24. Absterfis præte-
 reà sordibus *Regis Reginaeq;*
 balneis alternis diebus re-
 novantur aquæ; singulis ve-
 rò *Crucis, Fervidoque*, quippe
 angustioribus, eoque citius
 inquinandis, & sæpius re-
 purgandis.

§. 25. Neque sese in has Bathoni-
 thermas immergentium cor-
 pora tantum, sed complu-
 rium <sup>ensium
therma-
rum pota-
tio.</sup>

rium idcirco huc adventantium etiam fauces & guttura plenis haustibus proluuntur. Quin & mihi pariter ex medicorum præscripto, intermissis aliquandiu balneis, cum Plautino Stasimo *Trinum.* dies aliquot *thermopolare gutturem* necesse fuit. Non me fugit nostrorum multos persuasum habere novum planè esse, nec nisi perpaucis ab annis usitatum aquas hasce calidas bibendi morem, quem hîc sicut Aquigrani etiam, aliisq; in locis potissimùm inolevisse arbitror, postquam Borboniensium * in Galliâ thermarum potatio medicorum commendatione celebrari coepta est. Attamen ex Jonesio nostrate jam citato con-

* L'Archambault.

Lib. 4.
fol. 28.

constat ante annos centum
hujuscemodi potationem
etiam hic præscribi solitam.
Per annexum antliæ siphonem
ex ipsâ scaturigine
hauritur hæc aqua fervens
adhuc & limpida, gustuiq;
non ingrata: & repurgato
pridie corpore, benè manè
sensim bibuntur primâ die
sextarii tres, interpositis
moderatè ambulationibus,
quò aquæ faciliùs motu
perfluant. Altero die ad-
dendus sextarius unus, &
pedetentim sequentibus di-
ebus progrediendum usque
ad sextum. Post continuatam
dierum aliquot potationem
per eosdem deinceps gradus
eò descenditur unde cœ-
ptum est. Salutares per-
multis has thermarum aquas
usus

usus docuit. Appetitus certè his non secus ac perennibus acidulis paritur, qui, si aquæ non proderent, sanum hominem solus redderet, cum, quod Aquisgrani etiam animadvertimus,

— *Sextarius alter*

*Ducitur ante cibum ravidam facturus
orexim. Juven. Sat. 6.*

*Apud Capivaccium,
lib. 3. cap. 8.*

Quemadmodum verò ex Avicennâ discimus aquâ frigidâ augeri sitim, tepidâ verò minui; sic consequenti balnea siti occurrere unum & alterum hujus aquæ calidæ haustum usus docuit. Habetur porrò hîc semper in promptu ab antliis in unoquoq; balneo, cum ab uno duntaxat, eoque satis remoto

remoto fonte Aquisgrani
 arcessenda sit. Cæterum
 de largiori hujus aquæ po-
 tatione unâ mente consen-
 tire medicos intelligo ne
 iisdem diebus fiat, quibus
 balneis utimur: quamvis
 haustum ejusdem modicum
 etiam in ipsis balneis cùm
 arcendæ fiti, tum sudori
 augendo nostri juxta atque
 Aquisgranenses medici per-
 mittant. In opusculo quod *Didier.*
 de hoc argumento sub Eu- *pag. 68.*
 genii Philandri nomine an-
 te biennium hîc prodiit, lu-
 culentus quidam autor ita
 loquitur: *Sed neque balneum*
thermarum, dum aqua sumun-
tur, administrandum est; quod
hoc modo ratione contrariorum
motuum factorum à balneo,
quod ad circumferentiam, & à
potu

potu qui ad centrum trahit, nimis ager affligitur; adjiciunturque ibidem alterius Doctoris verba in eandem sententiam.

§. 26. Didierus medicinae Doctor & Aquisgranensium Porceranarumque thermarum administrator primarius, in Epistolâ ad Blondellum medicinae pariter Doctorem atq; earundem thermarum etiam administratorem, Sedani datâ sexto Martii Anno Christi 1661. profitetur Aquisgranenses aquas ad Borboniensium imitationem bibendi usum à se primùm introductum tribus ante conscriptam illam epistolam annis, hoc est, anno 1658. aitq;

Pag. 13,
14, 15, 16.
Thermarum potatio Aquisgrani nova.

aitq; eorundem utrobique mineralium virtutem aquis inesse, nimirum sulphuris, bituminis, salis, nitri, atq; aluminis, quamvis diversâ utrobique quantitate; quo fit ut Borbonienses mineralium illorum odorem tantum habeant, Aquisgranenses verò etiam substantiam contineant, quod manifestò liquere asserit ex magnâ sulphuris nitro admisti copiâ, quæ ex *Cæsariani* balnei puteis hauritur.

§. 27. Aquisgranensium præterea & Porcetanarum thermarum differentiam probat multiplicem Didie-
rus. Siquidem illæ liquati sulphuris substantiam retinent, unâ cum multo nitro,

Aquisgranensium & Porcetanarum aquarum differentia multiplex.
Pag. 41, 42, 43, 44.

F hæ

hæ verò sulphuris odorem
 tantum & pusillum nitri:
 Illæ lapides exedunt, hæ
 usque adeò eosdem augent,
 ut excidenda sint identi-
 dem aquarum cursum ob-
 struentia incrementa: illis
 vix horæ unius spatium tole-
 randis sufficiunt ingredien-
 tium vires, qui in his nullo
 incommodo ad plures ho-
 ras durant: illarum sulphu-
 rei vapores gravedinem
 important, harum autem
 non item. Adhæc experi-
 mento compertum post
 Aquisgranensium aquarum
 evaporationem in vascu-
 li fundo subsidere sulphur
 nitro, sale, & modico a-
 lumine permixtum; cum in
 Porcetanis permagna alu-
 minis copia sale & ferro
 mixta

mixta inveniatur, pateat-
 que vel ex ipsis, quibus hæc
 adhærescunt, canalibus
 tum albescentibus, tum
 etiam flaventibus. Porce-
 tanorum deniq; balneorum
 aquæ sunt in singulis puteis
 inter se similes; Aquisgra-
 nensium verò dissimilitudo
 varietasq; perfacilè sensu
 ipso percipitur. Siquidem
 superiores tum *Sancti Qui-
 rini Parvorumque balneorum,*
 tum *Cæsariani* scaturigines
 non ita subcæruleæ sunt,
 quemadmodum inferiores
 scatebræ *Corneliani, Rosæ, &
 Compusii* sive *Pauperum balnei,*
 quippe quibus major sul-
 phuris & nitri quàm in su-
 perioribus istis copia inest,
 ideóq; virtus acrior calorq;
 vehementior, quæ proinde

haud eo quo illa temporis
spatio tolerari possunt.

Delecta-
tionum u-
trobique
occurren-
tium col-
latio.

§. 28. Sed ne diutiùs
ex alienis petitos fontibus
tibi exhibeam latices, neve
epistolæ longitudine te ob-
tundam, venio tandem ad
comparationem, ut spero,
tibi minimè injucundam
oblaetamentorum illorum
animique remissionum qui-
bus vacuæ tum Bathoniæ
tum Aquisgrani teruntur
horæ. Licuit nobis Aquis-
grani five summo manè ad
fontem publicum, five me-
ridie in diversorii contu-
bernium convenientium ho-
nestissimâ societate perfrui,
ubi in variarum nationum
frequentia quid de patriâ
quisque suâ proferret velut
mul-

multiplex symposii condi-
 mentum pro cuiusq; palato
 degustabatur. Licuit Mo-
 sellani vini, quod illuc af-
 fertur præstantissimum, bal-
 nei usum aquarumq; pota-
 tionem, non permittentibus
 modò sed suadentibus etiam
 cum * Didiero medicis, mo-
 deratis Scyphis temperare.
 Licuit deniq; pomeridianas
 horas vel in urbis cœnobiis
 invisendis, vel in contem-
 plandâ opificum industriâ
 collocare, ubi & perficien-
 darum acuum subtilitatem
 solertiamq; singularem su-
 speximus, & in liquefacti
 cupri ollas injectâ cadmiâ
 prodire illico ex obscuriore
 metallo pallidioris fulgoris
 æneas laminas demirati su-
 mus.

* Pag. 52.

§. 29. At verò Batho-
niæ vix ulla est diei pars de-
lectationis alicujus expers.
Nam quid ego de mutuis ur-
banitatis officiis colloqui-
isq; dicam, quibus diluculo
vel in ipsis balneis mirificè
deliniuntur convenientium
animi? Quin immo etiam
Aquisgrani olim, priusquàm
separatis ut hodie valveis
vel singuli vel certè paucis-
simi includerentur, memo-
riæ proditum est ipsum Ca-
rolum Magnum Imperato-
rem consuevisse omnis ge-
neris homines secum in bal-
neum ducere, ibiq; allatâ
aliquâ sermocinandi mate-
riâ longam moram trahere.
Quid de salutationibus per-
contationibusq; matutinis,
qui-

*Baccius de
thermis,
lib. 2.
cap. 12.*

quibus cum honestioribus
nobilioribusq; amicitiae op-
portunè conciliantur? Quid
deniq; de innocenti in his
thermis ingenuâq; libertate
festivitate summâ & venu-
state conjunctâ, quæ cernen-
tium ex adjunctis pergulis
oculos animosq; jucundif-
simâ varietate oblectat?
Diceres planè ad hos tan-
quam Nympharum lacus
confluere marina numina,
hic enim quotidie velut
personati adumbrantur,

Et senior Glauci chorus, Inousq; Aneid. 5.

Palemon,

*Tritonesq; citi, Phorciq; exer-
citus omnis.*

Hic — Thetis, & Melite,

Panopæaq; Virgo,

*Nisæ, Spioque, Thaliaque, Cy-
modoceque.*

Post aquarum potationem, vel consequentes balnea in cubilibus sudores, quietisque aliquantulum, dum quod antemeridiani temporis superest muliebri mundo concinnando plerumque vacant feminae, spatiantur interea quâ per urbis pomœria quâ per vicina prata viri; frequentissimi verò ad globorum missilium ludum confluunt in æquatam strato cespite vireti planiciem, ubi in circumfusa spectantium arbitrorumq; coronâ nobilitatis ingenuæ delectum videre est. Alios porrò colludendi, alios ab alterutrâ parte sponsione pig-
no-

norum decertandi ardor sic
 committit, ut dum ex inspe-
 rato sæpe successu *ferit æthe-* *Aneid. 5.*
ra clamor, credas penè Trojam
 ipsam denuò inter Hectores
 hos Ajacesque periclitari.
 Enimverò tornatos de Gua-
 jaco prægravi ligno Indico
 globos tantillo momento
 addito per quicquid est in
 solo eminens fortè aut la-
 cunosum tam peritè torque-
 ri, volvíque obliquo cursu
 ad destinatam metam, cæ-
 terasq; tam elegantis nobi-
 lisq; ludi argutias omnes
 considerantem subit admi-
 ratio nostrum hunc morem
 non perinde ab exteris,
 maximè Gallis, arripi atq;
 æstimari ut meretur. Sed
 nimirum nos illorum pilas
 & sphæristeria, quibus pas-
 sim

fim utimur, efferimus, dum
 illi pertinaci φιλαυτία in-
 eptoque peregrinorum fa-
 stidio nostra suis meliora
 despiciunt. Meridie vel ho-
 spitalibus hīc Optimatum
 mensis, vel lautis etiam pri-
 vatorum prandiis discum-
 bitur. Inde in suorum qui-
 que conclavium secessum
 ad meridiationem & quie-
 tem. Declinante jam in
 vesperum die, defervescenti-
 busq; solis ardoribus, vi-
 ros rursus ad vireta & glo-
 bos, feminas ad ambulation-
 um amœnitatem leniores
 auræ pelliciunt. Complu-
 res interea, non inficior, vi-
 ni, quod hīc variis regionib-
 us selectum & multiplex
 venit, liberiore compota-
 tione incalescunt. Sunt
 qui

qui, dudum invalescente
 apud nos Turcarum consue-
 tudine, ad forbillandum,
 quem vocabulo barbaro *cof-
 fee* dicunt, ferventem li-
 quorem cum ante meridiem
 tum vespere convenientes
 literarum nunciorumque a-
 micâ communione, ac re-
 rum domi forisque gestarum
 commemoratione mutuâ de-
 lectentur. Sub noctem (quod
 interdum quoque vacuis bal-
 neorum horis fit) de *Regiâ*
 præsertim balnei pergulis
 patentibusque ædium fene-
 stris otiosè contemplari li-
 cet volubilitate artis exi-
 miâ lusitantes puerulos, &
 modo audacissimo saltu ex
 peridromidum crepidinibus
 ultro ferri, modò summis
 aquis innatantes, modò ad
 pro-

projectos teruncios argenteosve nummos certatim urinantes luctantesq; in fundo, modò rursus emergentes seu supinos seu pronos tenere, complexuque mutuo circumagi veluti turbines ac versari, sexcentis deniq; modis mirâ quadam voluptate spectantium oculis sese ingerere. His Bathoniæ animorum remissionibus, his laxamentis tempus teritur.

Autoris
privatæ
relaxationes,
& necessitudines.

§. 30. Extremum illud est, ut quæ me hîc speciatim attingunt paucis exponam. Decimum septimum jam diem in balneorum usu vix persto. Etenim licet, si rheumatismi dolores genua potissimum nonum jam men-

menssem pungentes excipias, satis robusto sim corpore, viribusque in hac ætate prope juvenilibus, flaccesco nihilominus quotidie animam penè agens præ languoribus extremis quoties è balneo egresso tantulum mihi in lecto sudandum est. Confirmatus tamen ante meridiem nonnunquam solus obambulans libellos quos mecum attuli, pervoluto, inque illis Gualteri Charletoni Caroli primi immortalis memoriæ Regis nostri olim medici *Oeconomiam animaleam*, ut ex iis quæ ille de musculis, nervis, tendonibus, arteriis denique ac venis enucleatè tradit, in quâ potissimum parte meum infideat malum, si fieri

fieri potest, edocear à viro
 quem præstantissimum phi-
 losophum juxta ac medicum
 testantur indies edita tot
 fæcundissimi ingenii monu-
 menta, & cujus in me huma-
 nitati plurimum debeo. De-
 lector insuper mirificè sub
 Somersettano hoc coelo nati
 condiscipuli quondam mei
 atq; etiam nunc amicissimi
 Mauriti Neoporti *Voto can-*
dido, quo ille Carolo secun-
 do Regi nostro vitam usque-
 quâque felicissimam omi-
 natur, in eoque & suspicio
 priscorum poematis omnino
 parem subactæ dictionis *ἐμ-*
φασιν, altissima sensa, nume-
 ros, acrimoniam, & modesti-
 am veneror, quâ ille Musam
 quamvis cultissimam ad Re-
 gia limina his versibus a-
 mandat :

Perge

Perge mihi, qualis, subductâ Vot. Can-
did. par-
te 3.
messe, puella,

*Et cui sors obscura domus, &
curta domi res,*

*Reliquias frugum insequitur,
contentaq; parco*

*Mergite, fortuitos infert sub
tectâ labores.*

*Talis es, augustæ talis mihi co-
meris aula:*

Ut sumptu, sic sorde vacans.

Expectari audio Editio-
nem aliam, eamque emen-
datiorem cæteris, & longè
auctiorem. Cæterùm si quis
error sit, quòd ita de hoc
poëmate sentiam, erro cum
non paucis aliis, quos sæpe
conveni, & profectò ejus-
modi, quibuscum errare non
indecorum foret. Hujusmo-
di

di me comites minùs solum,
 cùm solus sum, reddunt.
 Dum sic mecum habito,
 dum in aulâ musarum ver-
 sor, ad virorum principum,
 quos hîc studiosè declino,
 limina non offendo. Incido
 tamen hic nonnunquam in
 medicos, quos Bathonia
 plures habet quàm A-
 quisgranum ; & (ne qua
 verbo invidia infit) ni-
 hilo inferiores. In his Ro-
 bertum Pierceum, Tho-
 mam Guidottum, Rober-
 tum Swaleum politos ad-
 modùm urbanosq; invenio.
 Et à Swaleo quidem officiis,
 usu, consuetudine mihi du-
 dum conjunctissimo, medi-
 camentorum rationes acci-
 pio non affectatis verborum
 integumentis involutas, sed
 aper-

apertas & solidas. Ego verò cum Carolo Scarburgio Equite aurato, & Regio pariter, ac Serenissimi Eboracensium Ducis inter præcipuos medico, huc unà Londino advenisse in parte felicitatis duco. Siquidem cum Scarburgium nomino, non Æsculapium modò filium, sed Apollinem quoq; patrem & Musas omnes, atque adeò Charites ipsas dico. Sic ille ad literarum cumulum adjunxit faciles candidosque mores. Illius, dum licet, in consuetudinem altiùs sanè quàm in balnea ipsa me immergo: illius consilio prorsus dirigor, de ejus denique narthecio panchresta medicamenta gratis promo. In femi-

G narum

narum consuetudinem, quippe
 rationibus institutisq; me-
 is alienissimam, haud ultro
 me ingero. Sunt tamen hîc
 quarum priori notitiâ neces-
 situdineq; mihi cognitarum
 congressum colloquiûmque,
 invitato præsertim illecto-
 que tempestivæ benignita-
 tis argumentis vitare neque
 jam licet, neque integrum
 est. Singularem equidem
 gratissimus agnoscere ha-
 beo in me comitatem, penè
 dixerim contubernium con-
 victumq; tum illustrissimæ
 viduæ Elisabethæ Thimel-
 beïæ Comitibus Riveri-
 is prognatæ consanguineæ
 meæ; tum alterius itidem
 Elisabethæ D. Georgii
 Montacutii ex illustrissimis
 pariter Mancestræ Comiti-
 bus

bus procreati, & complures
 jam annos egregiè de me
 promeriti lectissimæ conju-
 gis, quâ cum hîc modò sunt
 Edoardus filius natu maxi-
 mus, qui patriarum usque-
 quaque laudum exemplar
 imitatus, etiam confimili
 est in me animo, & Elisa-
 betha filia suavissimæ indo-
 lis virgo, patrisq; (eò mihi
 charioris quod de te nun-
 quam nisi honorificè loqui-
 tur) mel ac deliciæ, *Dulces* Horat. l. 3.
ode 9.
docta modos & citharæ sciens :
 quæ hodiè manè dum hæc
 scribo, Crucis balneum pri-
 mùm ingressa nobilibus co-
 mitata virginibus gratissi-
 mum de adverso xysto spe-
 ctantibus verecundiæ speci-
 men exhibet :

*Qualis Naiadum decus pudicâ
 Egle fronte placens: rubente qualis
 Ore aurora micans: vel inter undas
 Qualis coralii decor rigentis,
 Vernantisve rose. Favete lymphe,
 Mitesque innocuo in sinu tepete. Hanc
 Necdum urit Venus, aut ferit Cupido.
 Virtutis color hic. Procul faceffant
 Turpes nequitie, procaxq; risus:
 Huic candor cornitem dedit pudorem.*

§.21. Videsquàm candidè,
 nihil occultans, nihil diffi-
 mulans tibi profero, quas
 tute extorques, nugas meas.
 Ut limatissimum illud atq;
 acerrimum iudicium tuum
 non reformidem facit tam-
 diu mihi cognitus atq; per-
 spectus amor in me tuus.
 Neq; enim mihi excidit in-
 ter eruditas in itinere al-
 ter-

tercations nataſque ex ſci-
entiarum, quas apprimè cal-
les encyclopædiâ quæſtiun-
culas varias vel ipſam te ſæ-
pe æquo animo tuliffe loqua-
citatem meam. Quo mihi
faciliorem modò excuſatio-
nis veniam ſperare licet, ſi
epiſtolæ modum prætergreſ-
ſus ſeriis tuis tamdiu ob-
ſtrepere auſus ſum. Dum
hæc exaro, dum vel abſens
te alloquor, os mihi tuum
ante oculos verſatur, foretq;
hoc ipſum horis ſecundùm
meridiationem quotidiana-
nam vacuis, tanquam le-
videnſe tibi munuſculum
concinnandi *otium non dulce,*
ni tecum ſimul. Perge tu
porrò, Comes illuſtriſſime,
ut cœpiſti, magnæ mentis
& laudatiſſimæ vitæ decora

*Horat.
Epod. i.*

(96)

literaturæ omnis ornamen-
tis cumulare, dum tibi ego
diuturnitatem gloriæ & fe-
licium gaudia precor atque
ominor. Vale.

Bathoniz. VII. Kal.
Augusti. MDCLXXV.

A U T O R U M
Q u i h i c c i t a n t u r S y l l a b u s .

<i>Antoninus.</i>	<i>Horatius.</i>
<i>Aristoteles.</i>	<i>Horstius.</i>
<i>Avicenna.</i>	<i>Fonesius.</i>
<i>Baccius.</i>	<i>Fordenus.</i>
<i>Baleus.</i>	<i>Juvenalis.</i>
<i>Cambdenus.</i>	<i>Martialis.</i>
<i>Capivaccius.</i>	<i>Mayow.</i>
<i>Chapmannus.</i>	<i>Neoportus.</i>
<i>Charletonus.</i>	<i>Petronius.</i>
<i>Cicero.</i>	<i>Philander.</i>
<i>Claudianus.</i>	<i>Pitseus.</i>
<i>Cooperus.</i>	<i>Plinius.</i>
<i>Galenus.</i>	<i>Ptolemeus.</i>
<i>Gesnerus.</i>	<i>Ruremundanus.</i>
<i>Grulingius.</i>	<i>Seneca.</i>
<i>Guidottus.</i>	<i>Solinus.</i>
<i>Hempelius.</i>	<i>Spartianus.</i>
<i>Hippocrates.</i>	<i>Virgilius.</i>

INDEX RERUM.

A

A Cidula ad Rhenum.	Pag. 5
Amicitia in Bathoniensibus Bal- neis conciliantur.	59, 81
Antliarum Bathoniae Usus.	61
Antlia sicca.	64
Aquisgranensium thermarum anti- quitas.	11, 12
Aquisgranensia balnea in diversos al- veos distributa.	57, 58
Aquisgranensium & Porcetanarum a- quarum differentia multiplex.	75
Aquisgranensis basilica.	42, 43

B

Baccii Xweoyeapias error.	16
Balnea intrantes Bathonia quomodo inanti.	59, 60
	Bal-

INDEX.

- Balneatores, & eorum pretia.* 61, 63
Balnearum utendorum hora non eadem
nobis quæ veteribus. 66, 67
Bathoniensium thermarum antiquitas.
 12, 13, 15
Earundem varia nomina. 13, 15
Bathonia descriptio. 38, 39
Bathoniensis primaria ædes. 44
Bladudus Britannorum Rex Bathonien-
sium thermarum inventor. 12, 15, 51
Borbonenses aqua. 70, 75

C

- Cæsarianum Aquisgrani balneum per-*
peram à Baccio Regium dicitur. 58
Caloris thermarum cause. 21, 22, &c.
Campanæ Bathonienses procul exaudi-
untur. 47
Campus Vulcani prope Neapolim
qui Sulphuraria dicitur. 23
Carolus Magnus Cæsar Aquisgranen-
sium thermarum instaurator. 14
Caroli Scarburgii Equitis aurati & Re-
gii medici commendatio. 91

Coffee

INDEX.

Coffee potus Turcici apud nos usus. 85
Comparatio thermarum ab antiquitate.

12, 15

A locorum situ & balneis ipsis. 18, 19

A mineralibus. 26, 27

A balneorum utrobique numero & formâ. 30, 57

Ab ipsis urbibus. 38

Compusii balneum Aquisgrani. 30, 77

Cornelianum balneum ibidem. 27, 30

Corona pensilis in Aquisgranensi basilicâ. 43

Crucis balnei Bathoniensis descriptio.

D

54, 55

*Delectationum Aquisgrani & Bathoniæ
 occurrentium comparatio.* 78, &c.

*Didierus Medicus thermarum potanda-
 rum usum primus Aquisgranum in-
 troduxit.* 74

Ducciæ Italarum quales sint. 62

E

*Edoardus Carneus Angliæ Regum ad Ro-
 manos Pontifices Orator.* 17

Edoar-

INDEX.

Edoardus Mansellus Baronettus Margamii Dominus. 18

Edoardi Montacutii ejusque parentum commendatio. 93

Elisabethæ Montacutiae nobilis virginis à verecundia laus. 93, 94

Elisabethæ Thimelbeiae illustrissimæ viduæ erga Autorem comitas. 92

Equinum Bathoniae balneum. 20, 33

F

Fermentatio præcipua thermarum caloris causa secundum Fordenum & Mayow. 24, 25

Fervidi Bathoniae balnei descriptio. 56

Fons Ase in Flintensi agro. 4

Fons B. Mariæ in Denbighensi agro. 4

Fons S. Wenefredæ in agro Flintensi. 3

Francisci Stoneri de Stonero Equitis aurrati Munificentia. 50

G

Georgii Montacutii de Mancestria Comitibus præclara in Autorem promerita. 93

Glo-

INDEX.

*Globorum missilium ludus in Anglia
qualis.* 82, 83

*Gualteri Charletoni Caroli primi Anglia
olim medici laus.* 88

*Gulielmi Coi Northamptoniensis ana-
thema.* 55

*Granus Neronis Caesaris frater Aquis-
granensium thermarum inventor.*

H 11, 14

*Henrici Mancestriae Comititis in Bathoni-
ensi templo insignia gentilitia.* 45

Heydelbergensis dolii praconia. 9

I

*Jacobea scale in Bathoniensis templi a-
ditu.* 44

*Jacobi Montacutii Bathoniensis anti-
stitis monumentum.* 45

*Imperatorum inaugurandorum insignia
Aquisgrani asservantur.* 17

Imperii aliquando Caput Aquisgranum.

17

L

*Lapis vulgo Freestone in balneis quid
efficiat.*

INDEX.

<i>efficiat.</i>	37
<i>Leprosorum Bathonia balneolum.</i>	
M	21, 32
<i>Mauritii Neoporti laudes merita.</i>	88
<i>Medicorum Bathoniensium commendatio.</i>	90
<i>Mineralia in thermis qualia.</i>	27, 28
<i>Eorum medendi virtutes.</i>	28, 29
<i>Montes quid Bathonia ad thermarum calorem conferant.</i>	25, 26
<i>Mosellani vini Aquisgrani usus.</i>	79
N	
<i>Natandi peritissimi in Bathoniensibus balneis pueruli.</i>	85
O	
<i>Omittitur iniquè Aquisgranum à Grulingio recensente Germania thermas.</i>	16
<i>Opificum Aquisgranensium industria in conficiendis acubus, aeq; conflando.</i>	79
P	
<i>Parva balnea Aquisgrani.</i>	30
<i>Pauperum balnea tum Aquisgrani, tum sub</i>	

INDEX.

<i>sub dio Porcetae.</i>	21
<i>Porcetianarum juxta Aquisgranum thermarum vehemens calor.</i>	19
<i>Potatio thermarum Aquisgrani nova ad Borbonensium imitationem.</i>	74
<i>Centum abhinc annis Bathonia usitata.</i>	69
<i>Quomodo adhibenda.</i>	71

Q

<i>S. Quirini balneum Aquisgrani.</i>	30, 77
<i>Quoties renovatis aquis repurgentur Bathonia balnea.</i>	69

R

<i>Regii balnei Bathoniensis descriptio.</i>	47
<i>Reginae balnei ibidem descriptio.</i>	52
<i>Roberti Piercei Medicinæ Doctoris Bathoniensis Urbanitas.</i>	90
<i>Roberti Swalei Medicinæ Doctoris commendatio.</i>	90
<i>Rosæ balneum Aquisgrani.</i>	30, 77

S

<i>Schwalbâcensium acidularum virtus.</i>	6, 7
<i>Sitis</i>	

INDEX.

*Sitis augetur aquâ frigidâ, tepidâ verò
minuitur.*

72

T

*Tempora utendi balneis Aquisgrani &
Bathonia diversa.*

65

*Thomæ Guidoti Bathoniensis Medici ex-
perimenta & laudes.*

36

V

Vinum Bathoniam allatum multiplex.

84

*Vino Baccharensi inulæ radices im-
mitti solitæ.*

8

Vinum Rhenanum multiplex.

8

Urinantes Bathonia pueruli.

86

X

*Xystus recens ab illustrissimo Barone
Brookeo Crucis balneo additus.*

56

FINIS.

INDEX

1. The first part of the book is devoted to a general

72

T

The second part of the book is devoted to a general

72

The third part of the book is devoted to a general

72

V

The fourth part of the book is devoted to a general

72

The fifth part of the book is devoted to a general

72

The sixth part of the book is devoted to a general

72

The seventh part of the book is devoted to a general

72

The eighth part of the book is devoted to a general

72

THE

